

Działania na rzecz bezpieczeństwa i zdrowia w pracy: Analiza kosztów i korzyści interwencji w małych i średnich przedsiębiorstwach

Streszczenie

Autorzy:

dr Antonis Targoutzidis, dr Theoni Koukoulaki - ELINYAE, Grecja

dr Ellen Schmitz-Felten, Klaus Kuhl - Kooperationsstelle Hamburg

Karen M. Oude Hengel, Evelien Rijken - TNO, Niderlandy

Prevent: Karla Van den Broek - Prevent, Belgia

dr Ruth Klüser - IFA DGUV - Niemcy

Zarządzanie projektem:

Dietmar Elsler, Xabier Irastorza, Europejska Agencja Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy (EU-OSHA)

**Europe Direct to serwis, który pomoże Państwu
znaleźć odpowiedź na pytania dotyczące Unii
Europejskiej**

Numer bezpłatnej infolinii (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) niektórzy operatorzy telefonii komórkowej nie udostępniają połączeń z numerami 00 800 lub pobierają za nie opłaty.

Dodatkowe informacje na temat Unii Europejskiej można znaleźć w Internecie (<http://europa.eu>).

Dane katalogowe znajdują się na końcu niniejszej publikacji.

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2014

© Europejska Agencja Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy, 2014

Powielanie materiałów dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) są często nazywane filarem europejskiej gospodarki, ponieważ odpowiadają za 67% zatrudnienia. Jednocześnie w sektorze MŚP odnotowuje się 82% urazów w miejscu pracy. Jak powszechnie wiadomo, przestrzeganie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy (BHP) w MŚP związane jest z wieloma konkretnymi wyzwaniami.

Z danych statystycznych wynika, że mniejsze firmy są narażone na większe zagrożenia. Chodzi nie tylko o to, że ich pracownicy z większym prawdopodobieństwem mogą ulec wypadkowi lub stracić zdrowie w miejscu pracy. Z racji swojej wielkości MŚP są również bardziej narażone na wyniszczające skutki finansowe w razie zaniedbań BHP (np. prawdopodobieństwo wystąpienia znacznych szkód w związku ze zwolnieniem pracownika w następstwie urazu w miejscu pracy będzie większe w przypadku małej firmy). Wiele usprawnień BHP to rozwiązania niewymagające wysokich nakładów, a mimo to MŚP mają niejednokrotnie problem z finansowaniem polityki BHP (z uwagi na mniejszą dostępność kapitału niż w przypadku większych przedsiębiorstw oraz brak korzyści odnoszonych z ekonomii skali) lub jej stosowaniem (w związku ze specyfiką organizacyjną, np. stosunkowo nieformalną strukturą zarządzania lub brakiem doświadczenia z incydentami w zakresie BHP). Ponadto władze mają problem ze skłanianiem mniejszych firm do stosowania skutecznych zasad zarządzania BHP, głównie z racji ogromnej liczby MŚP i ograniczonych zasobów tych firm.

Małe i średnie przedsiębiorstwa z reguły dysponują ograniczonymi środkami na cele związane z BHP, jednak badania pokazują, że w momencie gdy MŚP zdają sobie sprawę z istnienia związku między BHP a wydajnością, dostrzegają także powiązania między BHP a rentownością. Dlatego tak ogromne znaczenie ma właściwe informowanie, w jaki sposób interwencje mogą zarówno poprawić bezpieczeństwo i higienę pracy, jak i obniżyć koszty. Celem niniejszego sprawozdania jest przedstawienie czytelnych studiów przypadków, które mogą być pouczające dla MŚP i mogą im uświadomić korzyści płynące z BHP na poziomie przedsiębiorstwa oraz pomóc w zmianie sposobu postrzegania BHP, tak by nie było ono traktowane jako czynnik generujący koszty, lecz jako korzystna inwestycja.

Niniejsze opracowanie skupia się zasadniczo na dwóch kwestiach: przedstawieniu studiów przypadków interwencji BHP zaczerpniętych z istniejącej literatury i opracowaniu nowych studiów przypadków na podstawie działań europejskich MŚP. W badaniu uczestniczyło siedem instytucji z różnych europejskich krajów.

Zidentyfikowano 91 istniejących studiów przypadku, w tym 19 z Europy. Dodatkowych 56 przypadków szacowanych kosztów i korzyści konkretnych interwencji BHP (wszystkie z krajów europejskich) zaczerpnięto z finansowanego przez Komisję Europejską projektu benOSH¹, który jest poświęcony tematyce kosztów i korzyści BHP.

¹ <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7416&langId=en>

Jeżeli chodzi o dostępną literaturę, problem stanowi niedostatek studiów przypadków dotyczących MŚP, zwłaszcza z Europy, a także brak porównywalności związany z dużą różnorodnością metod używanych do szacowania kosztów i korzyści.

Próbę rozwiązania tego problemu stanowi trzynaście nowych studiów przypadku interwencji związanych z BHP w europejskich MŚP, które przygotowano na potrzeby niniejszego sprawozdania. Dla każdej interwencji opracowano argument ekonomiczny (tzw. business case), uwzględniający wszystkie koszty i korzyści, niezależnie od tego, czy są one ściśle związane z BHP, czy też nie. Użycie tej metody w procesie podejmowania decyzji na poziomie przedsiębiorstwa jest najbardziej odpowiednie, ponieważ dzięki temu inicjowane interwencje BHP są wynikiem oceny ich całościowego wpływu na przedsiębiorstwo, a nie tylko na bezpieczeństwo i higienę pracy. Interwencje te opisano przy użyciu jednolitego schematu i oceniono za pomocą wspólnej metody rachunkowej, która pozwoliła na określenie szacunkowego okresu zwrotu poniesionych nakładów. Zwięzłe opisy studiów przypadku przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1: Studia przypadku opracowane na potrzeby niniejszego sprawozdania

Nr przypadku	Sektor	Krótki opis interwencji	Wyniki	Okres zwrotu (lata)
Przypadek 1	Produkcja (metale)	Zakup osobistych aparatów filtracyjno-oddechowych, w porozumieniu z pracownikami	Zwiększona wydajność dzięki poprawie ochrony i ergonomii nowych środków ochrony indywidualnej	1,00
Przypadek 2	Produkcja (piekarnia)	Instalacja urządzeń obniżających stężenie cząsteczek mąki w powietrzu	Wyeliminowanie przypadków astmy wśród pracowników piekarni	3,40
Przypadek 3	Zarządzanie odpadami	Szkolenia i poprawa środków ochrony indywidualnej w celu ograniczenia liczby wypadków spowodowanych poślizgnięciem lub potknięciem się	Zmniejszenie liczby wypadków (20%)	1,30

Nr przypadku	Sektor	Krótki opis interwencji	Wyniki	Okres zwrotu (lata)
Przypadek 4	Budownictwo (posadzki)	Szkolenia z zakresu prawidłowego podnoszenia, ćwiczenia z wykorzystaniem urządzeń do podnoszenia, informacje przypominające o bezpiecznym podnoszeniu, zachęty (ze strony zakładów ubezpieczeń zdrowotnych)	Ograniczenie dolegliwości związanych bólem pleców u pracowników i liczby spowodowanych tym bólem zwolnień lekarskich	2,16
Przypadek 5	Produkcja (piekarnia)	Szkolenia i wydanie instrukcji	Zmniejszenie liczby wypadków podczas dostawy (67%)	<1,00
Przypadek 6	Budownictwo (mieszkaniowe)	Indywidualne wizyty fizjoterapeuty, wprowadzenie przerw na odpoczynek, szkolenia (z upodmiotowienia pracowników)	Ograniczenie dolegliwości mięśniowo-szkieletowych u pracowników i związanej z nimi absencji	<1,00
Przypadek 7	Budownictwo (szyby okienne)	Wypożyczenie sprzętu do załadunku i rozładunku szyb okiennych podczas dostawy (na koszt klientów)	Wyeliminowanie absencji w wyniku wypadków przy pracy i utraty zdrowia, zwiększenie wydajności.	2,62
Przypadek 8	Budownictwo (rolnictwo)	Wprowadzenie sprzętu w celu zmniejszenia fizycznego obciążenia podczas prac załadowczo-rozładowczych	Zmniejszenie liczby incydentów związanych ze wskazanymi pracami, poprawa jakości pracy	<1,00
Przypadek 9	Rolnictwo (ogórki)	Wprowadzenie sprzętu w celu zmniejszenia fizycznego obciążenia podczas prac załadowczo-rozładowczych	Zwiększenie długości trwania okresu zatrudnienia, poprawa wydajności	>4,00
Przypadek 10	Rolnictwo/budownictwo	Wprowadzenie sprzętu w celu zmniejszenia liczby wypadków i obciążenia fizycznego	Zmniejszenie ryzyka wypadków i obciążenia fizycznego, poprawa wydajności	>4,00

Nr przypadku	Sektor	Krótki opis interwencji	Wyniki	Okres zwrotu (lata)
Przypadek 11	Budownictwo	Automatyzacja poprzez zakup sprzętu i wyposażenia	Zmniejszenie ryzyka wypadków i obciążenia fizycznego, poprawa wydajności	3,20
Przypadek 12	Produkcja (żywność)	Używanie sprzętu do podnoszenia i maszyny pakującej w sektorze opakowań.	Ograniczenie dolegliwości związanych z bólem pleców, poprawa wydajności i niezawodności.	2,00
Przypadek 13	Budownictwo (rury, mieszkalnictwo)	Użycie podnośnika do materiałów, szkolenia ustawiczne, inicjatywy w zakresie podnoszenia świadomości BHP.	Wzrost wydajności nawet o 30%, poprawa jakości i warunków pracy (hałas, pył), spadek liczby zwolnień lekarskich	1,31

11 na 13 interwencji uznano za zapewniające dodatni zwrot z inwestycji w badanym okresie pięciu lat. Przyglądając się bliżej kilku analizowanym interwencjom, można wyraźnie dostrzec, że inicjatywy w zakresie BHP w MŚP mogą zarówno przynieść znaczącą poprawę warunków pracy, jak i zapewnić wzrost rentowności.

Jedna z interwencji miała miejsce w Kwekerij de Lindenberg, holenderskim gospodarstwie rolnym produkującym ogórki, które zatrudnia 3 pracowników na stałe i 1 pracownika sezonowego. Zbieranie i sortowanie ogórków jest zajęciem wymagającym znacznego wysiłku fizycznego. Przed interwencją pracownicy musieli podnosić i przenosić ciężkie skrzynki, przyjmować нефизjologiczne pozycje i wykonywać powtarzalne czynności. Wiek pracowników wzrastał, a firma planowała rozwój działalności poprzez powiększenie powierzchni swoich upraw szklarniowych niemal o połowę. W związku z tym właściciel firmy spodziewał się coraz częstszych przypadków bóli mięśniowo-szkieletowych wśród swoich pracowników.

Aby tego uniknąć i poprawić wydajność, firma opracowała – w ścisłej współpracy z dostawcą – nowy system mający usprawnić zbieranie i sortowanie ogórków. Po przygotowaniu koncepcji i przetestowaniu prototypów wprowadzono nowy system bazujący na wykorzystaniu ergonomicznych pojemników. Dzięki temu zmniejszono liczbę zwolnień lekarskich związanych z bólami mięśniowo-szkieletowymi o 20%. Wydajność zbierania wzrosła o 15%, a sortowania o 5%. Poprawie uległa również jakość, ponieważ mniej ogórków ulegało uszkodzeniu w trakcie sortowania i pakowania. Inwestycja w nowe wyposażenie była znacząca, ale zwróciła się w nieco ponad cztery lata, zapewniając firmie trwałe możliwości rozwoju.

Kolejne studium przypadku ukazuje istotność uczestnictwa pracowników dla pomyślności interwencji BHP. Statga, litewski producent mebli zatrudniający około 90 osób, otrzymywał skargi od swoich pracowników, którzy twierdzili, że system wentylacji i maski stosowane do ochrony pracowników przed pyłem, oparami i cząsteczkami metalu były nieskuteczne i niewygodne. Kierownictwo i pracownicy wspólnie wypracowali rozwiązanie tego problemu, wypróbując różne systemy ochronne i wybierając system najlepiej spełniający ich potrzeby.

Pracownicy uznali nowy system, składający się z indywidualnych aparatów filtracyjno-oddechowych, za znaczne ulepszenie. Z ekonomicznego punktu widzenia, dzięki nowemu rozwiązaniu firma zaoszczędziła na częściach zamiennych, narzędziach i akcesoriach oraz

zwiększyła swoją wydajność. Patrząc choćby na sam koszt dawniej stosowanych środków ochronnych w porównaniu z nowym systemem, interwencja okazała się sukcesem finansowym, dając oszczędności 450,64 € na pracownika rocznie. Inwestycja zwróciła się w ciągu jednego roku.

Chociaż wprowadzając usprawnienia BHP, MŚP nie kierują się wyłącznie zyskiem – istotniejsze jest dbanie o pracowników, ochrona reputacji firmy i przestrzeganie prawa – uzyskują dodatkową zachętę, widząc, że działania na rzecz poprawy BHP często prowadzą do obniżenia kosztów i poprawy wydajności.

Jeżeli chodzi o opłacalność inicjatyw BHP, nowe studia przypadków omówione w niniejszym sprawozdaniu pozwoliły stwierdzić konkretne korzyści jakościowe:

- Kompleksowe interwencje zdają się być bardziej opłacalne niż interwencje ukierunkowane na rozwiązanie pojedynczego problemu ściśle związanego z sektorem działalności przedsiębiorstwa.
- Interwencje z udziałem pracowników wydają się bardziej opłacalne, niezależnie od tego, czy ich ocena ekonomiczna uwzględnia korzyści w postaci zwiększonej wydajności.
- W większości przypadków przedsiębiorstwa były w stanie wykazać szacunkowe korzyści płynące ze zwiększonej wydajności. Poprawa BHP nie zawsze niesie ze sobą wzrost wydajności, lecz jest uwzględniana w kontekście argumentów ekonomicznych przemawiających za interwencją BHP.

Fakt, że kompleksowe interwencje zdają się szczególnie opłacalne, oznacza, że niektóre korzystne rozwiązania, takie jak automatyczna paletyzacja i korzystanie ze sprzętu do prac załadowniczo-rozładowniczych, znajdują powszechne zastosowanie i mogą być wdrażane w różnego rodzaju przedsiębiorstwach w rozmaitych sektorach

- **Europejska Agencja Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy (EU-OSHA)** stawia sobie za cel uczynienie Europy bezpieczniejszym, zdrowszym i wydajniejszym miejscem pracy. Agencja bada, opracowuje i rozpowszechnia wiarygodne, zrównoważone i bezstronne informacje na temat bezpieczeństwa i higieny pracy oraz organizuje ogónoeuropejskie kampanie informacyjne. Agencja została powołana przez Unię Europejską w 1996 r. i ma siedzibę w Bilbao w Hiszpanii; zrzesza ona przedstawicieli Komisji Europejskiej, przedstawicieli rządów państw członkowskich, przedstawicieli organizacji pracodawców i pracowników, a także czołowych specjalistów z każdego z państw członkowskich UE-28 i spoza tych państw.

Europejska Agencja Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy

Santiago de Compostela 12, 5th floor - 48003
Bilbao - Hiszpania
Tel. +34 944 358 400
Fax +34 944 358 401
E-mail: information@osha.europa.eu
<http://osha.europa.eu>

